

Vinko Zovko,
Tomaž Čater

Ureditev športne vzgoje članic Univerze v Ljubljani

Izvleček

Slovenske fakultete so se organiziranja športne vzgoje po bolonjski prenovi lotile zelo različno. V prispevku, ki temelji na empiričnih podatkih iz 17 od skupaj 26 članic ljubljanske univerze, ugotavljamo, da je športne vzgoje kot obvezne vsebine vse manj, medtem ko se krepi športna vzgoja kot neobvezna vsebina. Iz tega izhaja, da se vlaganje truda in denarja posameznih članic v izvajanje športne vzgoje ni bistveno spremenilo, medtem ko so pozitivne posledice te športne vzgoje (več gibanja in bolj zdrav življenjski slog mladih) stalno manjše. Da je temu res tako, kaže predvsem hitro padajoča udeležba študentov pri športni vzgoji. Naše ugotovitve seveda niso spodbudne, saj ima pomanjkanje fizične aktivnosti za študente številne negativne posledice.

Ključne besede: športna vzgoja, obvezna vsebina, univerza, Ljubljana.

Foto: Arhiv Vinko Zovko

Regulation of physical education in the members of the University of Ljubljana

Abstract

After the Bologna reform Slovenian faculties organized their physical education in different ways. In this paper, based on empirical data from 17 out of 26 members of the University of Ljubljana, we find that compulsory physical education is being replaced by optional physical education. This means that while investing effort and money of individual faculties in the implementation of physical education have not changed much, the positive consequences of physical education (more exercise and a healthier lifestyle of young people) have decreased. This assertion is mainly based on our finding that students' participation in physical education is rapidly declining. Our findings are of course not encouraging since the lack of physical activity has a number of negative consequences for students.

Keywords: physical education, compulsory course, university, Ljubljana.

■ Uvod

Medtem ko je razprava o tem, kakšna naj bo vloga osnovnih in delno tudi srednjih šol pri športni vzgoji otrok in mladine, precej bolj enotna in večinoma podpira obvezno športno vzgojo mladih do 18. leta starosti, pa so mnjenja o tem, kako naj bo urejena športna vzgoja na fakultetah, precej bolj neenotna. Slovenske fakultete so se reševanja tega vprašanja lotile zelo različno. Že iz hitrega pregleda njihovih spletnih strani je moč opaziti, da nekatere fakultete športno vzgojo ohranjajo kot obvezen predmet, druge kot izbirni, tretje pa tovrstnih vsebin sploh ne ponujajo.

Cilj tega prispevka je analizirati način izvajanja športne vzgoje na fakultetah v okviru Univerze v Ljubljani. Naš fokus je predvsem na proučitvi prisotnosti športne vzgoje in njenem statusu na posameznih fakultetah, prav tako pa tudi na analizi udeležbe študentov pri športni vzgoji. Z našimi ugotovitvami želimo predvsem opozoriti na verjetne dolgoročne posledice postopnega ukinjanja obvezne športne vzgoje na visokošolskih zavodih. Prispevek temelji na lastnih primarnih podatkih, ki smo jih zbrali s pomočjo spletnega vprašalnika, ki ga je izpolnilo 17 članic ljubljanske univerze, podatki pa se nanašajo na tri študijska leta, in sicer 2004/2005, 2009/2010 in 2014/2015.

Pregled literature o ureditvi obvezne športne vzgoje na tujih fakultetah

Prvi dokumentirani dokazi o obstoju športne vzgoje na univerzah segajo približno 150 let nazaj. Po mnenju Welcha (1982) namreč organizirane športne vzgoje na univerzah pred letom 1860 sploh ni bilo. Prva univerza, ki naj bi uvedla obvezno športno vzgojo, je bil leta 1861 Amherst College iz Massachusettsa v ZDA. Cilj je bil študentom omogočiti sprostitvev in fizično krepitev, da bi lažje prenašali mentalne napore, povezane z njihovim študijem (Friedrich-Cofer, 1985). Podobne cilje so v naslednjih letih in desetletjih sprejele tudi številne druge šole (najprej v ZDA), kar je pomenilo sistematično uvajanje obvezne športne vzgoje v univerzitetno izobraževanje. Vse več šol je začelo uvajati obvezno jutranjo telovadbo (pred začetkom pouka pri drugih predmetih). Študenti so lahko postopoma tudi sami delno vplivali na obliko vadbe, ki je ustrezala njihovim fizičnim sposobnostim, šole pa so uvajale tudi vse več predavanj o anatomiji, zdravem načinu življenja ipd. (Lumpkin, 2011).

Kljub temu da zgodovina obvezne športne vzgoje na univerzah sega v 19. stoletje, pa sistematičnih študij o obvezni športni vzgoji svetovna literatura ne premore vse do leta 1920, ko je kar 97 % vseh visokošolskih središč v ZDA od študentov pred dokončanjem študija zahtevalo dokončanje neke vrste športne vzgoje. Zgodovinsko gledano je torej obdobje okrog leta 1920 in še nekaj let po tem tisto, ko praktično skoraj ni bilo mogoče najti univerze v ZDA, ki ne bi poznala obvezne športne vzgoje. Od tedaj naprej se je ta delež le še zmanjševal (Cardinal, Sorensen in Cardinal, 2012).

Tudi vse kasnejše resne študije o obvezni športni vzgoji, ki jih je moč najti v literaturi, se nanašajo na področje ZDA, medtem ko resnih poskusov mednarodnih študij na to temo nismo našli. Med bolj znane raziskovalce vključevanja obvezne športne vzgoje v predmetnike ameriških univerz se tako uvrščajo Cordts in Shaw (1960), Oxendine in Roberts (1978), Miller, Dowell in Pender (1989), Hensley (2000), Strand, Egeberg in Mozumdar (2010) ter Cardinal, Sorensen in Cardinal (2012). Hensley (2000), ki je svojo študijo izvedel leta 1998, je ugotovil, da je bilo med analiziranimi 363 institucijami s štiriletnimi študijskimi programi v ZDA 63,1 % takšnih, ki so obvezno športno vzgojo zahtevale od vseh svojih študentov, še nadaljnjih 6,1 % pa takšnih, ki so obvezno športno vzgojo zahtevale na nekaterih (ne pa na vseh) svojih študijskih programih. Zadnja resna nam dostopna tuja študija na tem področju je raziskava Cardinala, Sorensena in Cardinala (2012), ki so ugotovili, da je bilo leta 2010 v okviru 354 v raziskavo vključenih visokošolskih institucij s štiriletnimi študijskimi programi v ZDA le še 39,5 % takšnih, ki so kot pogoj za pridobitev diplome od svojih študentov med drugim zahtevale tudi obvezno športno vzgojo.

V slovenski literaturi so študije o obveznem vključevanju športne vzgoje na visokošolskih institucijah še bolj redke. Zovko in Čater (2016) v raziskavi, v kateri sta analizirala 100 najboljših svetovnih univerz, ugotavljata, da je med njimi le 5 % takšnih, ki od svojih študentov zahtevajo, da med študijem vsaj delno skrbijo tudi za svojo fizično kondicijo in zdravje. Čeprav nam to odkritje pri argumentaciji nujnosti vključevanja športne vzgoje v študijske programe ne gre najbolj na roko, pa kaže vendarle opozoriti, da je odnos do tega vprašanja v ZDA vseeno očitno nekoliko bolj pozitiven kot v preostalih delih sveta ter da so med petimi najboljšimi šolami na svetu, še vedno tri takšne (to so Stanford University, Massachusetts Insti-

tute of Technology in California Institute of Technology), ki se dovolj močno zavedajo dolgoročnega pomena športne vzgoje, da so le-to ohranile kot obvezno sestavino svojih študijskih programov.

■ Metode

Raziskava o ureditvi športne vzgoje članic Univerze v Ljubljani, ki jo predstavljamo v nadaljevanju, temelji na lastnih primarnih podatkih, ki smo jih zbrali s pomočjo spletnega vprašalnika. Zbiranje podatkov je potekalo v februarju in marcu 2016, podatki pa se nanašajo na tri študijska leta, in sicer 2004/2005, 2009/2010 in 2014/2015. Podatki se torej nanašajo tako na obdobje pred bolonjsko prenovno študijskih programov, kot tudi na obdobje po tej prenovi, kar nam daje dobro osnovo za primerjavo različnih obdobj in ugotavljanje glavnih trendov v tem času. Prav tako smo zbrali podatke ločeno za prvostopenjski (visokošolski strokovni študij in univerzitetni) in drugostopenjski (magistrski) študij.

Vprašalnik smo poslali vsem članicam ljubljanske univerze, do zaključka zbiranja podatkov pa smo prejeli odgovore 17 od skupaj 26 članic, kar pomeni, da znaša stopnja odziva 65,4 %. Članice, ki so se odzvale oziroma so vključene v proučevani vzorec, so Biotehniška fakulteta, Ekonomska fakulteta, Fakulteta za arhitekturo, Fakulteta za družbene vede, Fakulteta za elektrotehniko, Fakulteta za farmacijo, Fakulteta za gradbeništvo in geodezijo, Fakulteta za kemijo in kemijsko tehnologijo, Fakulteta za matematiko in fiziko, Fakulteta za računalništvo in informatiko, Fakulteta za strojništvo, Fakulteta za upravo, Filozofska fakulteta, Medicinska fakulteta, Naravoslovnotehniška fakulteta, Pravna fakulteta in Zdravstvena fakulteta.

■ Rezultati in razprava

Izvedba in status športne vzgoje

V raziskavi nas je najprej zanimalo, koliko članic univerze (med 17 sodelujočimi v raziskavi) sploh izvaja kakršne koli oblike športne vzgoje, pri čemer ni pomembno, ali gre za obvezno ali neobvezno obliko izvajanja. Podatki (glej Tabela 1 in Slika 1) kažejo, da se delež fakultet, ki so izvajale kakršnokoli obliko športne vzgoje v obravnavanih treh študijskih letih ni bistveno spremenil. Glede na leto 2004/2005 se je izvajanje športne vzgoje v letih 2009/2010 in 2014/2015

nekoliko zmanjšalo v prvem in drugem letniku visokošolskega študija ter tretjem letniku univerzitetnega študija, medtem ko se je nekoliko povečalo v tretjem letniku visokošolskega študija ter obeh letnikih podiplomskega študija. Opazimo lahko, da je bila športna vzgoja pred bolonjsko prenovo daleč najbolj prisotna v drugem letniku visokošolskega in univerzitetnega študija, najmanj pa na podiplomskem študiju, medtem ko je po bolonjski prenovi prisotnost športne vzgoje precej bolj

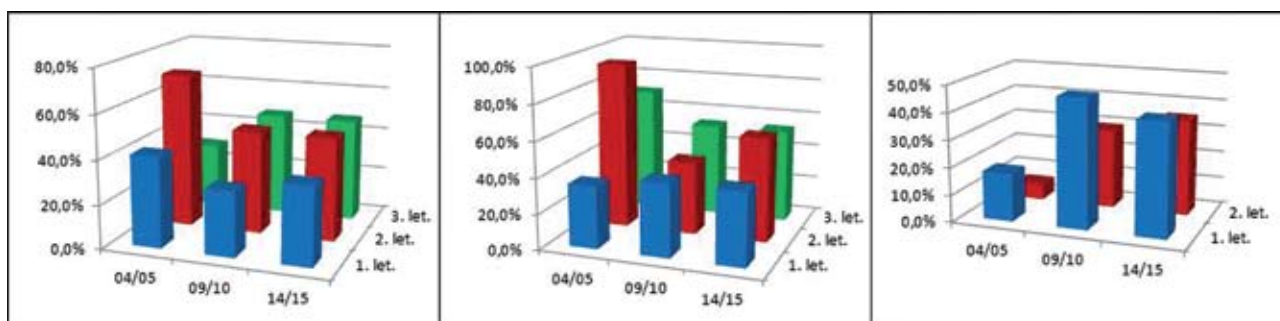
enakomerno porazdeljena po posameznih letnikih študija.

Če torej podatki kažejo, da se delež fakultet, ki so izvajale kakršno koli obliko športne vzgoje v obravnavanih treh študijskih letih ni bistveno spremenil, pa je povsem drugačna ugotovitev glede statusa športne vzgoje kot obveznega predmeta. Kot je razvidno iz Tabele 2 in Slike 2, je namreč moč zelo jasno opaziti, da je bilo obvezne športne vzgoje v letu 2014/2015 precej

manj kot v letu 2009/2010, in to tako na visokošolskem kot tudi na univerzitetnem študiju. Ravno obratna je seveda ugotovitev glede neobvezne športne vzgoje, in sicer tako tiste, ki se izvaja kot izbirni predmet, kot tudi tiste, ki se izvaja kot popolnoma prostovoljna dejavnost za študente. Več kot očitno je namreč moč opaziti, da je bilo neobvezne športne vzgoje v letu 2014/2015 precej več kot v letu 2009/2010, in to tako na visokošolskem in univerzitetnem kot tudi na podiplomskem študiju.

Tabela 1: Delež fakultet, ki izvajajo športno vzgojo kot obvezno ali neobvezno vsebino

Letnik	Visokošolski študij			Univerzitetni študij			Podiplomski študij		
	04/05	09/10	14/15	04/05	09/10	14/15	04/05	09/10	14/15
1. letnik (n = 17)	7	5	6	6	7	7	3	8	7
(delež v %)	41,2	29,4	35,3	35,3	41,2	41,2	17,6	47,1	41,2
2. letnik (n = 17)	12	8	8	16	7	10	1	5	6
(delež v %)	70,6	47,1	47,1	94,1	41,2	58,8	5,9	29,4	35,3
3. letnik (n = 17)	5	8	8	12	9	9	-	-	-
(delež v %)	29,4	47,1	47,1	70,6	52,9	52,9	-	-	-

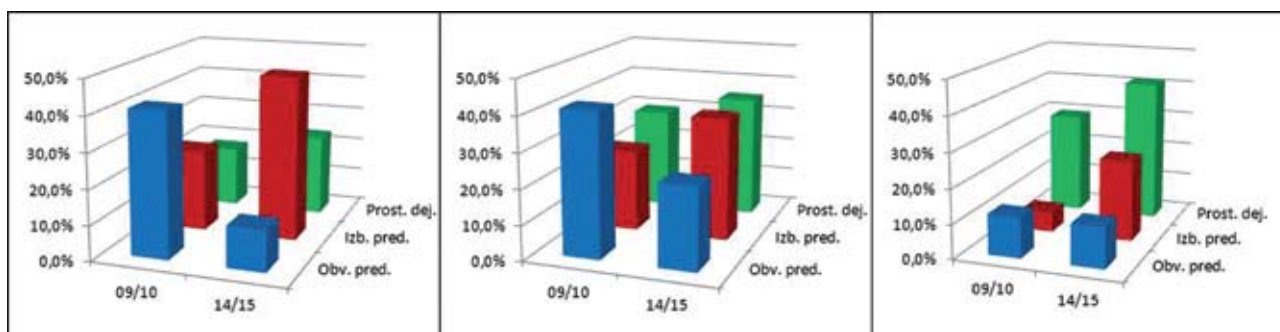

Slika 1: Delež fakultet, ki izvajajo športno vzgojo kot obvezno ali neobvezno vsebino.

Opomba: leva slika = visokošolski študij, sredinska slika = univerzitetni študij, desna slika = podiplomski študij.

Tabela 2: Status športne vzgoje kot obvezne in neobvezne vsebine

Status športne vzgoje	Visokošolski študij		Univerzitetni študij		Podiplomski študij	
	09/10	14/15	09/10	14/15	09/10	14/15
Obvezni predmet brez ECTS (n = 17)	7	2	7	4	2	2
(delež v %)	41,2	11,8	41,2	23,5	11,8	11,8
Izbirni predmet z ECTS (n = 17)	4	8	4	6	1	4
(delež v %)	23,5	47,1	23,5	35,3	5,9	23,5
Prostovoljna dej. za študente (n = 17)	3	4	5	6	5	7
(delež v %)	17,6	23,5	29,4	35,3	29,4	41,2

Slika 2: Status športne vzgoje kot obvezne in neobvezne vsebine.

Opomba: leva slika = visokošolski študij, sredinska slika = univerzitetni študij, desna slika = podiplomski študij.

Udeležba študentov pri športni vzgoji

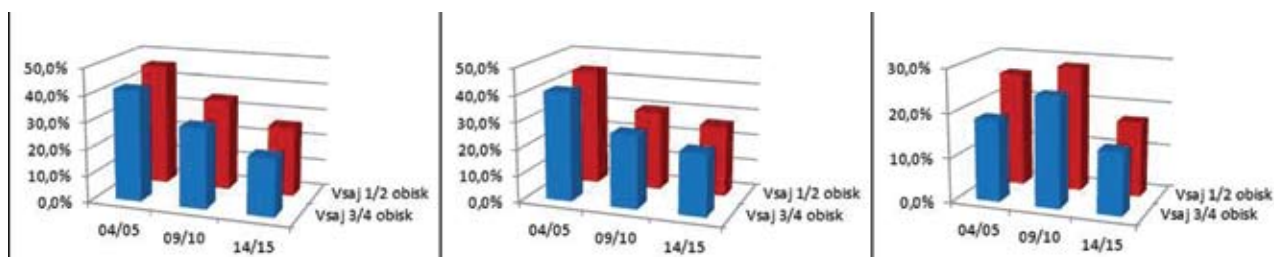
Ugotovitev, da se sicer obseg truda, vloženega v izvajanje športne vzgoje na članicah ni bistveni spremenil, da pa se je bistveno spremenila struktura obveznih oziroma neobveznih različic izvedbe športne vzgoje, seveda sama po sebi ne bi imela tolikšne teže, če hkrati ne bi poznali tudi učinkov teh sprememb. Zato v nadaljevanju tega

prispevka analiziramo, kako se je hkrati s spremembo statusa športne vzgoje (iz obvezne v neobvezno vsebino) spreminjala udeležba študentov na teh oblikah športne vzgoje. Kot je razvidno iz Tabele 3 in Slike 3, se je delež študentov, ki so športno vzgojo obiskovali pretežno (več kot tričetrtinska prisotnost) ali delno (več kot polovična prisotnost) v proučevanih letih na prvostopenjskem visokošolskem in univerzitetnem

študiju vseskozi zmanjševal. Leta 2014/2015 je tako na tistih fakultetah, ki so kakršno koli obliko organizirane športne vzgoje imele, le dobra četrtnina študentov le-to obiskovala delno (vsaj polovična prisotnost) in le dobra petina pretežno (vsaj tričetrtinska prisotnost). Enaka ugotovitev velja tudi za drugostopenjski študij, razen za obdobje med letoma 2004/2005 in 2009/2010, kjer pa gre po našem mnenju za porast le zato,

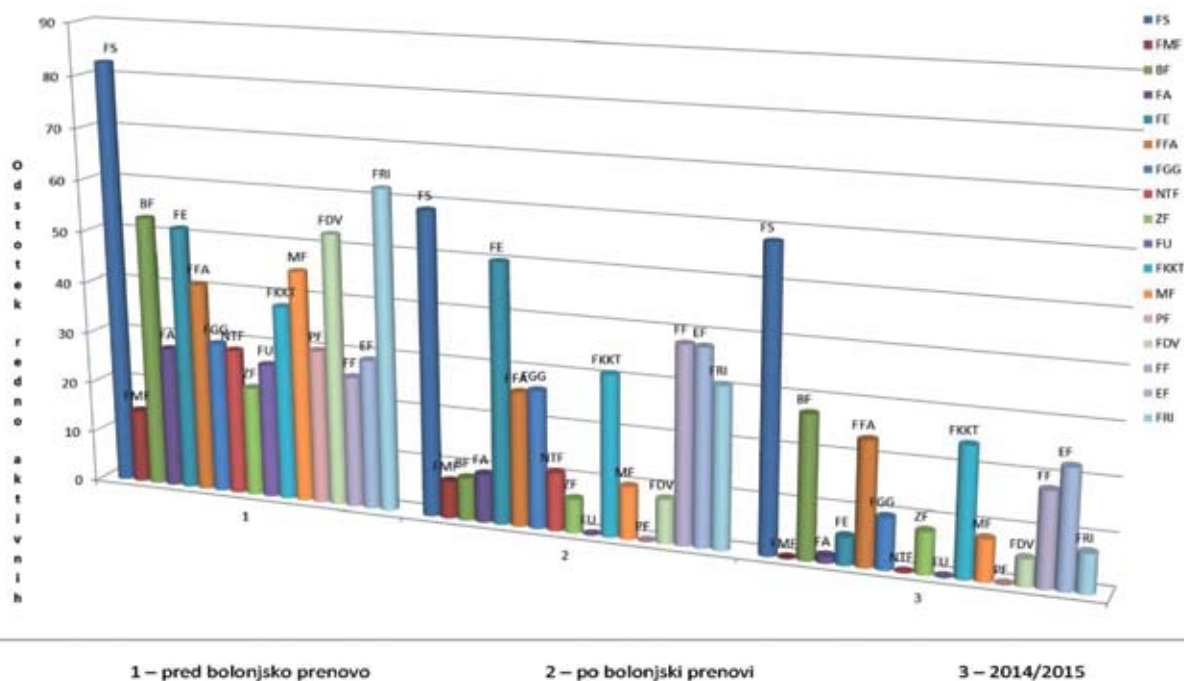
Tabela 3: Udeležba študentov na športni vzgoji

Delež študentov	Visokošolski študij			Univerzitetni študij			Podiplomski študij		
	04/05	09/10	14/15	04/05	09/10	14/15	04/05	09/10	14/15
% štud. z vsaj 3/4 obiskom	41,6	29,8	21,3	40,8	27,2	23,1	18,5	24,8	14,1
(standardni odklon)	17,2	19,2	23,7	17,2	19,7	22,7	12,0	13,0	7,3
(minimalna vrednost)	14	6	1	15	9	1	10	12	5
(maksimalna vrednost)	79	68	82	84	74	85	27	45	24
% štud. z vsaj 1/2 obiskom	45,8	34,4	26,1	43,9	30,0	26,5	26,0	28,4	17,0
(standardni odklon)	18,8	19,5	27,6	17,6	20,7	25,1	1,4	13,7	8,8
(minimalna vrednost)	15	8	5	17	10	6	25	15	8
(maksimalna vrednost)	82	70	84	88	77	86	27	47	26

Slika 3: Udeležba študentov na športni vzgoji.

Opomba: Leva slika = visokošolski študij. Sredinska slika = univerzitetni študij. Desna slika = podiplomski študij.

Slika 4: Deleži študentov na posameznih fakultetah, ki športno vzgojo obiskujejo pretežno.

ker se je del izvajanja športne vzgoje iz prejšnjega dodiplomskega študija prenesel na podiplomski študij (učinek prehoda na bolonjski sistem študija).

Poleg skupnih povprečij za vse članice ljubljanske univerze je seveda zanimivo pogledati tudi, kako se delež študentov, ki športno vzgojo obiskujejo pretežno, razlikuje med posameznimi članicami univerze. Kot kaže Slika 4, so razlike res velike. Tako pred bolonjsko prenavo kot tudi po njej najvišje deleže pretežnega obiskovanja športne vzgoje beležijo na Fakulteti za strojništvo, kolikor toliko zadovoljive še na Biotehniški fakulteti, Fakulteti za farmacijo, Fakulteti za kemijo in kemijsko tehnologijo, Filozofski fakulteti in Ekonomski fakulteti, medtem ko je udeležba študentov na preostalih članicah še bistveno nižja. Trend padanja udeležbe študentov je viden na praktično vseh članicah, najbolj zaskrbljujoča pa je slika leta 2014/2015, saj opažamo, da je športna vzgoja na več fakultetah praktično izumrla.

■ Sklep

V prispevku analiziramo način izvajanja športne vzgoje na Univerzi v Ljubljani oziroma na njenih posameznih članicah. Ugotavljamo, da je športne vzgoje kot obvezne vsebine vse manj, medtem ko se prisotnost športne vzgoje kot neobvezne vsebine krepi. Iz tega izhaja, da se vlaganje truda posameznih članic v izvajanje športne vzgoje (vključno s stroški, povezanimi z izvedbo športne vzgoje, česar sicer v tem prispevku ne analiziramo) ni bistveno spremenilo oziroma se ohranja skozi celotno analizirano obdobje na približno enaki ravni, medtem ko je izplen te športne vzgoje (pozitiven učinek na gibanje in bolj zdrav življenjski slog mladih) stalno manjši. Da je temu res tako, kaže tako hitro padajoč delež študentov pri športni vzgoji na vseh članicah skupaj kot tudi analiza po posameznih članicah.

Naše ugotovitve seveda niso spodbudne, saj imajo ukvarjanje s športom in druge telesne aktivnosti za študente številne koristi. To še posebej velja v času, ko vse večja priljubljenost televizije, računalnikov, video iger in družbenih omrežij povzroča, da so mladi vse bolj neaktivni, njihov način življenja pa vse bolj nezdrav. Sodelovanje v organiziranih športih ponuja študentom priložnost za druženje z vrstniki ter izboljšanje njihovih fizičnih in socialnih spretnosti. Šport jim ponuja pomembno alternativo

monotonosti njihovega vsakdanjega življenja, prav tako pa je lahko tudi vir zabave in sredstvo za druženje z vrstniki. Šport ima že dolgo vrsto let znanstveno dokazan pozitiven učinek na zdrav mentalni in fizični razvoj ljudi. Zdrava prehrana in zdrav (tudi športno aktiven) način življenja pomeni več zdravja, manj potrebnega denarja za zdravstveno kurativo, večjo produktivnost delovne sile in hitrejši gospodarski razvoj. Zato nikar ne glejmo kratkoročno in na univerzi ne »proizvajamo« le vrhunskih strokovnjakov, ampak poskusimo prispevati k večjemu številu zdravih vrhunskih strokovnjakov. Športna vzgoja na vseh ravneh izobraževanja, tudi na univerzah, zato mora ostati ali ponovno postati obvezna.

■ Literatura in viri

1. Cardinal, B. J., Sorensen, S. D. in Cardinal, M. K. (2012): Historical perspective and current status of the physical education graduation requirement at American 4-year colleges and universities. *Research Quarterly for Exercise and Sport*, 83 (4), 503–512.
2. Cordts, H. J. in Shaw, J. H. (1960): Status of the physical education required or instructional programs in four year colleges and universities. *The Research Quarterly*, 31, 409–419.
3. Friedrich-Cofer, L. K. (1985): The legacy of Edward Hitchcock. *Journal of Physical Education, Recreation and Dance*, 56 (9), 24–29.
4. Hensley, L. D. (2000): Current status of basic instruction program in physical education at American colleges and universities. *Journal of Physical Education, Recreation and Dance*, 71 (9), 30–36.

5. Lumpkin, A. (2011): *Introduction to physical education, exercise science, and sport studies (8th edition)*. New York: McGraw-Hill.
6. Miller, G. A., Dowell, L. J. in Pender, R. H. (1989): Physical activity programs in colleges and universities. *Journal of Physical Education, Recreation and Dance*, 60 (6), 20–23.
7. Oxendine, J. B. in Roberts, J. E. (1978): The general instruction program in physical education at four-year colleges and universities: 1977. *Journal of Health, Physical Education, and Recreation*, 49 (1), 21–23.
8. Strand, B., Egeberg, J. in Mozumdar, A. (2010): Health-related fitness and physical activity courses in U.S. colleges and universities. The International Council for Health, Physical Education, Recreation, Sport, and Dance. *Journal of Research*, 5 (2), 17–20.
9. Welch, J. E. (1982): Pioneering in health education and services at Amherst College. *Journal of American College Health*, 30, 289–295.
10. Zovko, V., Čater, T. (2016): Športna vzgoja na uglednih tujih univerzah. *Šport*, 64 (1-2), 30–34.

mag. Vinko Zovko, predavatelj
Univerza v Ljubljani, Ekonomska fakulteta,
Kardeljeva ploščad 17, 1000 Ljubljana
vinko.zovko@ef.uni-lj.si